

Asesiad o fawndiroedd wedi eu coedwigo yng Nghymru

Crynodeb o gasgliadau o adroddiad "Asesiad strategol o adnodd mawn wedi'i goedwigo yng Nghymru, a goblygiadau dulliau rheoli amrywiol ar gyfer targedu gwaith adfer mawndir, o safbwynt bioamrywiaeth, llif nwyon tŷ gwydr a hydroleg". Mae'r adroddiad hwn yn nodi'r cyfleoedd i adfer mawn dwfn wedi'i goedwigo yng Nghymru a blaenoriaethu ymdrechion i adfer.

Pwrpas

Cynhyrchu mapiau gwell i ddangos dosbarthiad mawndiroedd yng Nghymru

Datblygu meini prawf seiliedig ar reolau er mwyn gwneud asesiad strategol o'r adnodd mawn dwfn wedi'i goedwigo yng Nghymru, a'i botensial i ddarparu gwasanaethau ecosystem

Sefydlu safleoedd blaenoriaeth ar gyfer adfer ar sail y meini prawf hyn

Datblygu offeryn asesiad maes i werthuso potensial safle ar gyfer ei adfer yn gynefin cors gweithredol

Trosolwg

Amcangyfrifir bod 18,092 hectar (ha) o goetir ar briddoedd mawn dwfn yng Nghymru.

O'r cyfanswm hwn, mae 11,038 ha yn eiddo i Lywodraeth Cymru, ac mae ychydig yn llai na 7,000 ha ohono dan goed coniferaidd

Aseswyd y potensial i adfer safleoedd ar lefel genedlaethol a mapiwyd safleoedd â blaenoriaeth yn ôl eu potensial i sicrhau budd i wasanaethau ecosystem (dal a storio carbon, hydroleg a bioamrywiaeth)

Cefndir

Mae mawndir mewn cyflwr dilychwin neu dda yn darparu ystod o systemau ecosystem hollbwysig, gan gynnwys bioamrywiaeth, dal a storio carbon, rheoli llif gwaelodol nentydd, dŵr ffo ac anterth llifogydd i lawr yr afon, a rheoli a chadw maetholion. Mae mawndiroedd hefyd yn ddalfeydd, ac yn ffynhonnell llawer o nwyon tŷ gwydr naturiol, yn enwedig carbon deuocsid (CO₂) a methan (CH₄).

Gallai mawndiroedd sydd mewn cyflwr gwael sychu ac ocsideiddio, a bydd hyn yn achosi iddynt allyrru carbon, tra bydd mawndir sydd mewn cyflwr da'n ffurfio mawn ac, o ganlyniad, yn dal a storio carbon.

Mae mwy na 75% o'r priddoedd mawn dwfn sydd yng Nghymru wedi'u gorchuddio â llystyfiant lled-naturiol. Mae'r rhan fwyaf o hwn yn orgors ar dir uchel, â llawer iawn o ffeniau a llaciau, a gorgors iseldir mewn rhai mannau. Mae'r rhain i gyd yn gynefinoedd â blaenoriaeth yng Nghynllun Gweithredu'r DU ar Fioamrywiaeth, ac mae ganddynt dargedau ar lefel y Deyrnas Unedig a Chymru ar gyfer rheoli ac adfer cynefinoedd.

Ffocws y gwaith yw 18,092 hectar o fawn dwfn sydd o dan orchudd coetir.

Diffiniad

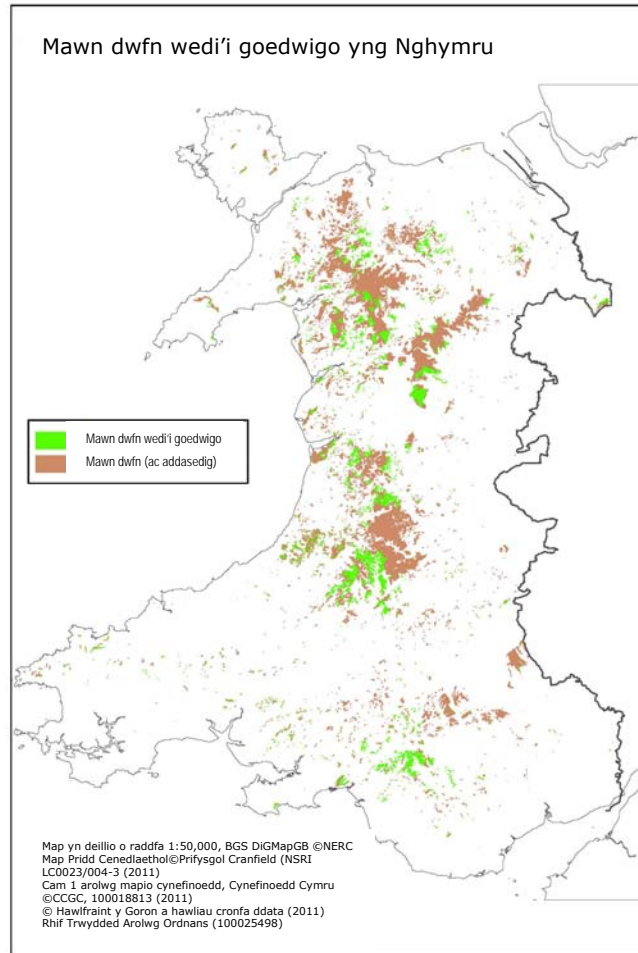
Mae mawn sy'n fwy na 50cm o ddyfnder yn cael ei ddiffinio fel mawn dwfn dan Safon Coedwigaeth y DU. Cymerwyd rhagofalon yn y gwaith hwn, ac mae hynny'n golygu bod y map newydd mae'n debyg yn rhoi amcangyfrif rhy uchel o'r mawn dwfn.

Dosbarthiad

Yr ardaloedd mwyaf o gynefinoedd mawndir yw gorgorsydd yr ucheldir (23,400 ha), yng Ngogledd Cymru'n bennaf, a'r ardal helaeth o gors wlyb wedi'i haddasu (22,600 ha), yn bennaf yn ucheldiroedd canolbarth Cymru.

Mae llawer o goedwigoedd Cymru hefyd wedi'u lleoli yn yr ardaloedd hyn oherwydd pan gawsant eu plannu'n wreiddiol i ddiwallu'r angen am bren yn y wlad, y tir amaethyddol ymylol gafodd ei ryddhau ar gyfer y coedwigo.

Mae llawer o'r mawn dwfn yng Nghymru yn rhan o fosaig o fathau o briddoedd yn hytrach na blociau mawr. Yn aml iawn yn yr ardaloedd helaethach o fawn ceir pocedi o fathau eraill o bridd hefyd.

Asesiad Cenedlaethol

Nod Comisiwn Coedwigaeth Cymru yw sicrhau bod modd darparu cynifer o wasanaethau ecosystem ag sy'n bosibl. Mae hyn yn cynnwys cynhyrchu pren a gweithgareddau hamdden, ond, lle plannwyd coed ar fawn dwfn (rhywbeth nad yw'n digwydd mwyach), mae'n bosibl bod adfer y mawn yn gynefin cors gweithredol yn cynnig mwy o fudd ar draws yr ystod o wasanaethau ecosystem.

Y safleoedd a fydd yn cael eu blaenoriaethu ar gyfer eu hadfer yw'r rhai hynny sydd â'r potensial mwyaf i ddarparu budd i fioamrywiaeth, gwella cyfanrwydd ardaloedd ffynonellau hydrolegol a'u gallu i reoli llif dŵr a storio dŵr, a dal a storio cymaint ag sy'n bosibl o nwyon tŷ gwydr.

Mae'r *cynllun asesiad cenedlaethol* yn cymhwyso setiau data gofodol er mwyn asesu pum *agwedd*: a) statws presennol y mawn; b) cyfanrwydd hydrolegol y safle; c) canlyniad adfer o ran allyriadau nwyon tŷ gwydr; ch) cyfanrwydd ecolegol y safle a d) cyfanrwydd hinsoddol y safle. Mae'r meini prawf sy'n seiliedig ar reolau'n rhoi sgôr i botensial safle i gael ei adfer fel bod y safleoedd sydd â photensial da i ddod yn gynefinoedd ffurfio mawn yn cael sgorau uwch na'r rhai hynny a fydd ddim ond yn cadw'r mawn sydd yno'n barod.

Ar lefel genedlaethol, mae pob agwedd wedi cael ei hasesu a'i mapio ar wahân (cyflwr y mawn, hydroleg, cydbwysedd nwyon tŷ gwydr, bioamrywiaeth, a chyfanrwydd hinsoddol). Yna, cyfunir y pum agwedd gan ddefnyddio ffactorau pwysoli i benderfynu ynglŷn â'r sgôr derfynol ar gyfer pob safle a llunio'r map cenedlaethol.

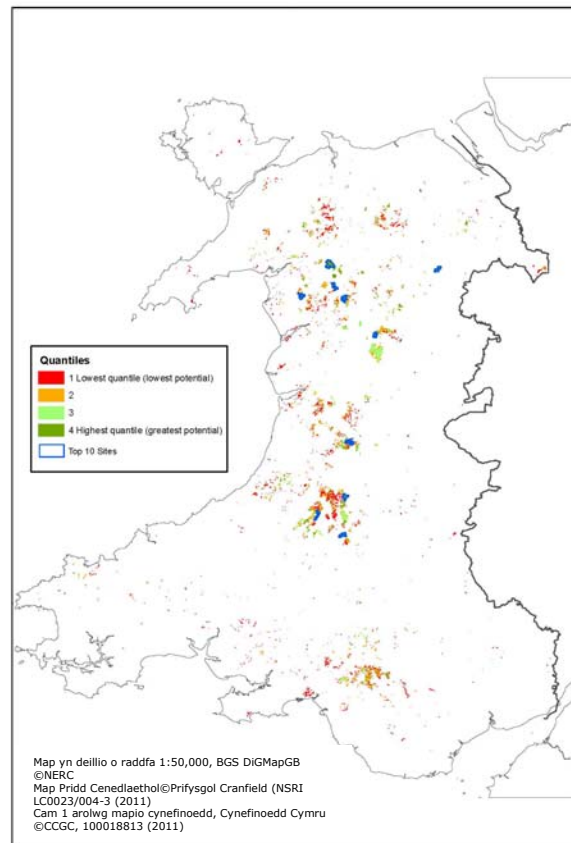
Blaenoriaethu a'r 10 Prif Safle

Mae canlyniadau'r *asesiad cenedlaethol* yn dangos ble mae'r cyfleoedd gorau ar gyfer adfer (ac eithrio ystyried ffactorau eraill tu hwnt i derfynau'r astudiaeth hon) – i'w gweld mewn gwyrd d ar y map.

Mae'r safleoedd sydd yn y 10 uchaf (wedi eu hamlinellu'n las) yn cael eu nodi fel safleoedd â blaenoriaeth.

Mae'r safleoedd uchaf eu blaenoriaeth hyn wedi cael eu hasesu ar y ddaear gan arbenigwr yn y maes er mwyn canfod a yw'r safleoedd yn hyfyw i'w hadfer drwy ddefnyddio'r offeryn asesiad maes.

Bydd y safleoedd hyn yn ganolbwynt ar gyfer ymdrechion adfer gan Gomisiwn Coedwigaeth Cymru.

Dewisiadau ar gyfer safleoedd nad ydynt yn hyfyw i'w hadfer

Er mwyn adfer mawndir yn llwyddiannus, mae'n hanfodol bod modd codi a chynnal lefel y trwythiad. Lle nad yw hyn yn bosibl, er enghraifft oherwydd graddiant a chraciau yn strwythur y mawn, rhaid chwilio am ffordd arall o adfer y gors. Mae'r dewisiadau'n cynnwys creu cynefin rhostir agored, coetir brodorol neu wlyb, neu barhau â gweithgareddau coedwigaeth masnachol ar y safle er mwyn cloi carbon a chyflenwi coed. Mae angen ystyried y dewisiadau hyn ar bob safle nad yw'n addas ar gyfer adfer cors, yn ôl y budd i wasanaethau ecosystem a'r tebygolrwydd o lwyddiant.

Dulliau Adfer a Chostau

Prif nod adfer cors yw cadw lefel y trwythiad yn uchel er mwyn i fwsogl *sphagnum* grynhoi.

Gwneir hyn fel arfer drwy dorri coed a chau unrhyw ffosydd sydd ar y safle.

Mae cost y gwaith hwn yn amrywio'n fawr, ond yn fras iawn, bydd o gwmpas £ 1,600 / ha.

Rheolaeth

Mae rheolaeth barhaus o'r safleoedd hyn yn hanfodol. Mae'n bwysig monitro llwyddiant y gwaith sydd wedi cael ei wneud a sicrhau nad yw'r ardal yn dirywio.

Y broblem barhaus fwyaf tebygol yw problem rhywogaethau conwydd yn adfywio. Gellir tynnu'r rhain â llaw neu gellir defnyddio system bori dwysedd isel.

Asesiad Maes

Datblygwyd offeryn asesiad maes er mwyn galluogi staff coedwigaeth (fel cynllunwyr a rheolwyr cadwraeth) i werthuso'r holl ardaloedd mawn dwfn wedi'i goedwigo a amlygwyd yn yr asesiad cenedlaethol a blaenoriaethu'r safleoedd hynny lle mae adfer yn cael ei ystyried yn fwyaf hyfyw.

Mae'r offeryn hwn yn un syml a hawdd i'w ddefnyddio. Mae'n seiliedig ar wybodaeth am y math o bridd, dyfnder mawn, arwynebedd a graddiant. Mae'n sicrhau bod modd gwneud penderfyniadau lleol ynglŷn â safleoedd blaenoriaeth. Mae hefyd yn helpu rheolwyr i beidio â neilltuo adnoddau i ardaloedd anhyfyw neu ardaloedd nad ydynt yn mynd i ddarparu'r budd mwyaf o ran gwasanaethau ecosystem.

[Asesiad Maes](#)

Camau Nesaf

Mae [canllawiau](#) cysylltiedig ar goedwigaeth ac adfer mawndir ar gael. Mae'r rhain yn dangos cyfeiriad polisi ac yn amlinellu'r angen i ddatblygu rhaglen i asesu mawn dwfn wedi'i goedwigo a dulliau o'i reoli yn y dyfodol.

Bydd y 10 Prif Safle'n cael eu cynnwys mewn rhaglen weithredu a fydd yn cael ei dilyn ar Ystâd Goed Llywodraeth Cymru erbyn 2027. Bydd y mawn dwfn wedi'i goedwigo fydd ar ôl yn Ystâd Goed Llywodraeth Cymru'n cael ei asesu gan ddefnyddio'r Offeryn Asesiad Maes erbyn 2017.

Bydd newidiadau'n cael eu gwneud i amodau trwyddedau torri ardaloedd o fawn dwfn wedi'i goedwigo sydd mewn dwylo preifat a bydd arian yn cael ei ryddhau drwy'r cynllun Glastir i adfer corsydd lle bo hynny'n briodol.

Canllawiau ar briddoedd mawn Cliciwch yma

Arweiniwyd yr adroddiad, "Asesiad strategol o adnodd mawn wedi'i goedwigo yng Nghymru, a goblygiadau dulliau rheoli amrywiol ar gyfer targedu gwaith adfer mawndir, o safbwynt bioamrywiaeth, llif nwyon tŷ gwydr a hydroleg" gan Elena Vanguelova, Samantha Broadmeadow, Russell Anderson, Sirwan Yamulki, Tim Randle, Tom Nisbet a James Morison o Forest Research.

Gomisiynwyd y gwaith gan Gomisiwn Coedwigaeth Cymru, gyda chefnogaeth oddi wrth Gyngor Cefn Gwlad Cymru, a Llywodraeth Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd.

